

YTRINGS-FRIHED

ET UNDERVISNINGSMATERIALE FOR 7.–10. KLASSE

REVIDERET EFTER DE FORENKLEDE FÆLLES MÅL

Udarbejdet af:
Amnesty International
og ekstern pædagogisk konsulent,
Anne Marie Thirup Christiansen

Udgivet:
1. Udgave: Oktober 2014
2. Revideret udgave efter de forenklede Fælles Mål: Oktober 2015
Amnesty International
Gammeltorv 8, 5 sal
1457 København K
Tlf. 33 45 65 65
www.amnesty.dk/undervisning
undervisning@amnesty.dk

Sproglig korrektur:
Thanya Bryndum Hoff-Lund

For- og bagsidefoto:
Søren Malmose

Fotos:
Amnesty International

Illustrationer:
Amnesty International og Karin Lindeskov

Layout:
Karin Lindeskov

Redaktion:
Amnesty Internationals Undervisningsteam

Materialet er udgivet med støtte fra Undervisningsministeriets udlodningsmidler.

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD Side 4

INTRODUKTION

Udfordringer ved Menneskerettighedsundervisning Side 5
Materialets opbygning Side 6
Forenklede Fælles Mål Side 7
Anvendte begreber Side 10
Hvad er retten til at ytre sig? Side 10
Kan man blive straffet for at ytre sig, og hvad sker der i Danmark Side 10
Ytringsfrihed i Europa - kort fortalt i et historisk lys Side 11
Forsamlings- og foreningsfrihed Side 11
Informationsfrihed Side 11
Religionsfrihed Side 11
Hvilke internationale fora kan bruges, når ens menneskerettigheder krænkes Side 11

TEMAER

Tema 1: Hvad er ytringsfrihed Side 12 - 15
Tema 2: Hvorfor ytringsfrihed Side 16 - 18
Tema 3: Grænser for ytringsfrihed Side 19 - 22
Tema 4: Forsamlingsfrihed Side 23 - 26
Tema 5: Religionsfrihed Side 27 - 30
Tema 6: Informationsfrihed Side 31 - 33

ARBEJDSARK

Arbejdsark 1: Hvad er ytringsfrihed? Side 34
Arbejdsark 2: Hvad er frihed? Side 35
Arbejdsark 3: Sæt ord på retten til at ytre sig Side 36
Arbejdsark 4: Mine behov Side 37
Arbejdsark 5: Mine behov Side 38
Arbejdsark 6: Byttekort Side 39
Arbejdsark 7: Hvor i verden halter ytringsfriheden? Side 40
Arbejdsark 8: Hvor går grænsen? Side 41
Arbejdsark 9: Hvor går grænsen? Side 42
Arbejdsark 10: Hvad er forsamlingsfrihed? Hvorfor forsamlingsfrihed? Side 43
Arbejdsark 11: Hvad er religionsfrihed? Side 44
Arbejdsark 12: Analyse af en specifik sag Side 45
Arbejdsark 13: Religionsfrihed eller kvinders rettigheder? Side 46
Arbejdsark 14: Skal der være grænser for informationsfrihed? Side 47
Arbejdsark 15: Censur versus ytringsfrihed Side 48

YDERLIGERE MATERIALER Side 49

FORORD

Formålet med dette materiale er at inspirere lærere i grundskolens 7.- 10. klasser til at arbejde med menneskerettigheder sammen med deres elever. I dette temahæfte sætter vi fokus på ytringsfriheden. Vores mål er, at eleverne både får et øget kendskab til ytringsfriheden og kommer til at reflektere over egne menneskerettigheder.

Vi ser nærmere på seks forskellige temaer, blandt andet hvad ytringsfrihed egentlig betyder, hvorfor mennesker bør have ret til ytringsfrihed, og om der bør være grænser for ytringsfriheden. Derudover sætter vi fokus på forsamlings-, religions- og informationsfrihed.

Vi har revideret vores oprindelige hæfte om ytringsfrihed fra 2014, så det nu passer til de forenklede Fælles Mål. Temahæftet følger derfor en læringsmålstyret undervisning i faget samfundsfag på 8. og 9. klassetrin. I dette hæfte tager vi især udgangspunkt i kompetenceområderne politik og samfundsfaglige metoder. Men lærere kan også bruge materialet i andre fag, såsom dansk, engelsk, historie og kristendom, og på andre klassetrin.

Forud for alle seks temaer beskriver vi de relevante læringsmål og tegn på læring. Derudover er der en nærmere introduktion til lærerne. Under hvert tema gennemgår vi de tre til fire pædagogiske undervisningsaktiviteter, som vi har valgt at benævne 'øvelser'. Vi præciserer hvilket materiale og hvor lang tid, du skal bruge, om end tidsforbruget er vejledende. Efter hvert enkelt tema beskriver vi, hvordan undervisningsaktiviteterne kan evalueres med eleverne for at nå frem til elevernes læringsudbytte. Temaerne og opgaverne er inddelt efter en bestemt kronologi, og vi anbefaler, at du følger den foreslåede rækkefølge. Eksempelvis er det nyttigt for eleverne at vide hvad ytringsfrihed er, før de giver sig i kast med diskussioner om grænser for ytringsfrihed. Men valget er selvfølgelig frit, og du bestemmer selv antallet af øvelser.

Undervisningsmaterialet er udviklet i forbindelse med vores skolekampagne, Skriv for Liv, hvor elever kan skrive breve direkte til fanger, hvis menneskerettigheder krænkes, eller til journalister, der tvinges til tavshed. Elever kan også skrive breve direkte til de myndigheder, der står bag overgrebene. Skriv for Liv er Amnesty Internationals årligt tilbagevendende kampagne, der løber af stablen i november-december. Kampagnen omfatter sager, hvor man kan handle på vegne af mennesker, som får krænket deres ytringsfrihed eller bliver tortureret. Af denne årsag har vi valgt at sætte fokus på to menneskerettigheder: Retten til ytringsfrihed og retten til at være fri for tortur (et andet særskilt hæfte).

Men det er selvfølgelig også relevant at diskutere retten til ytringsfrihed i dagens Danmark uafhængigt af Skriv for Liv-kampagnen. Ikke mindst set i lyset af terrorhandlingerne i Paris og København, og 10-året for Muhammed-tegningerne, hvor debatten om ytringsfrihed er blusset op på ny. Og hvor nylige undersøgelser, blandt andet i forbindelse med evaluering af Skolevalg 2015, viser, at 85% af eleverne svarer ja til, at alle bør have ytringsfrihed, men hvor kun omkring halvdelen af eleverne mener, at muslimer bør have ret til at demonstrere offentligt for at markere deres synspunkter. Det tyder på, at der fortsat er behov for oplysning, viden og debat om ytringsfrihed. Nogle af vores øvelser tager netop afsæt i diskussioner om, hvorvidt der er og bør være grænser for ytringsfrihed, om vi altid bør ytre os, fordi vi har ret hertil, og om vi begrænser hinandens frihed ved at lovgive om grænserne for ytringsfriheden. Vi har også bestræbt os på at udvikle et materiale, der forhåbentlig kan anvendes i de næste mange år.

Vi vil gerne takke alle, der har investeret deres tid og ekspertise i udviklingen af dette materiale. En særlig tak rettes til Undervisningsministeriet for bevilling af de såkaldte udlodningsmidler, der har gjort det muligt for os at udarbejde nærværende materiale, og for deres råd, støtte og vejledning om de forenklede Fælles Mål.

I Amnesty International håber vi, at materialet inspirerer til at arbejde med menneskerettigheder på en overskuelig og inspirerende måde.

Vi ønsker læseren en god fornøjelse og fine diskussioner med eleverne!

Undervisningsteamet på Amnesty International, oktober 2015

INTRODUKTION

UDFORDRINGER VED MENNESKERETTIGHEDSUNDERVISNING

I forbindelse med menneskerettighedsundervisning er der en række udfordringer, som du som lærer bør være opmærksom på. Frem for alt vil det være vigtigt at skabe et trygt rum, hvori eleverne har mulighed for at diskutere menneskerettigheder og de bagvedliggende værdier. Herved kan eleverne selv tage ejerskab over menneskerettigheder frem for, at de oplæves som noget, der presses ned over hovedet på dem, og de undgår at føle sig eksponerede og udsatte på grund af deres meninger eller situation.

En social kontrakt kan være blandt de forberedelser, som I gør jer sammen. Som lærer kan du vælge at udfordre elevernes holdninger – uanset om disse stemmer overens med menneskerettighederne eller ej – ved, at du på forskellige måder problematiserer deres holdninger. På den måde opfordres eleverne til at reflektere over de argumenter, som ligger til grund for deres synspunkter, og dermed er du med til at skærpe og udvikle deres holdning til menneskerettigheder.

En anden udfordring i forbindelse med menneskerettighedsundervisning er, at indholdet og problematikkerne kan forekomme meget abstrakte for eleverne. Vi har derfor forsøgt at gøre øvelserne nærværende for eleverne. Det kan også være en god idé at finde paralleller fra den nære virkelighed som eksempler til at skabe empati og forståelse.

Det er vigtigt, at du som lærer tager højde for, at arbejdet med menneskerettigheder og i særdeleshed krænkelser for nogle elever kan være meget følsomt. Især hvis børnene har haft krænkelserne tæt inde på livet, eksempelvis hvis deres forældre har været udsat for overgreb. Det kan være en hjælp at læse Amnesty Internationals guide *"Gør jeres skole menneskerettighedsvenlig"*. Den indeholder mange ideer og erfaringsbaserede råd om hvordan man kan arbejde med menneskerettigheder.

Vi håber, at eleverne ved at arbejde med dette materiale vil få en nuanceret viden om ytringsfrihed. På den måde vil de i højere grad kunne reflektere over egne rettigheder og handlemuligheder.

MATERIALETS OPBYGNING

Vi indleder materialet med en begrebsafklaring og ridser op i hvilke erklæringer, internationale konventioner ytringsfriheden er central. Herefter gør vi rede for, hvorvidt det kan være strafbart at ytre sig i Danmark. Begreberne *forsamlings-*, *informations-* og *religionsfrihed* bliver også kort beskrevet.

Materialet består af seks temaer. Hvert tema indledes med en beskrivelse af læringsmål og tegn på læring. Der gives en introduktion til læreren om det givne emne og en præcisering af formålet med øvelserne. Afslutningsvis og efter hvert tema illustrerer vi, hvordan du kan evaluere øvelserne med eleverne.

Ved de enkelte øvelser oplyser vi om det forventede tidsforbrug, som selvfølgelig er vejledende. Det er muligt at tilrettelægge materialets indhold og sværhedsgrad alt efter hvilken klasse eller hvilket klassetrin, undervisningen skal rettes imod.

Vi præciserer, hvad det er for materiale og hjælpemidler, du har brug for, og henviser til relevante arbejdsark, som findes bagerst i hæftet. Arbejdsarkene er både henvendt til dig som lærer og til eleverne og kan let tages ud og printes. I visse øvelser skal du forberede arbejdsarkene inden brug.

Før du går i gang med øvelserne, kan du kort læse om formålet med øvelsen. Derefter præciserer vi, hvordan du tilrettelægger øvelsen i praksis.

MATERIALET BESTÅR AF FØLGENDE TEMAER:

HVAD ER YTRINGSFRIHED

Temaet skal få eleverne til at reflektere over, hvad ytringsfrihed er for en størrelse. Eleverne skal overveje og diskutere de måder, hvorpå vi mennesker kan ytre os.

HVORFOR YTRINGSFRIHED

Hensigten med dette tema er at skabe en nuanceret forståelse af, hvorfor mennesket bør have ret til ytringsfrihed.

GRÆNSER FOR YTRINGSFRIHED

Ved at arbejde med dette tema skal eleverne blive bevidste om forskellige argumenter, der taler henholdsvis for og imod begrænsninger af ytringsfriheden.

FORSAMLINGSFRIHED

Eleverne skal opnå en forståelse af, hvad forsamlingsfrihed er og indebærer, og de får kendskab til argumenter, der er henholdsvis for og imod retten til forsamlingsfrihed.

RELIGIONSFRIHED

Temaets formål er, at eleverne både opnår viden om begrebet religionsfrihed og en forståelse af religionsfrihedens udfordringer.

INFORMATIONSFRIHED

Dette tema lægger op til en diskussion af argumenter, der er henholdsvis for og imod informationsfrihed.

FORENKLEDE FÆLLES MÅL

Undervisningsmaterialet tager særligt udgangspunkt i faget samfundsfag, men kan også bruges i tværfaglige forløb og andre fag, særligt i dansk, historie, engelsk og kristendom.

Vores øvelser tager udgangspunkt i en didaktisk ramme om læringsmålstyret undervisning og faget samfundsfag. Kompetenceområdet politik er særlig relevant, hvilket vi belyser i følgende færdigheds- og vidensmål:

SAMFUNDSFAG

POLITIK

Eleven kan tage stilling til politiske problemstillinger lokalt og globalt og komme med forslag til handlinger

- Demokrati

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan identificere demokratiformer og andre styreformer

Vidensmål

• Eleven har viden om demokrati og andre styreformer

Fase 2

Færdighedsmål

• Eleven kan diskutere demokratiopfattelser og egne muligheder for deltagelse i demokratiet

Vidensmål

• Eleven har viden om demokratiopfattelser

- Det politiske system, retsstat og rettigheder

Fase 2

Færdighedsmål

• Eleven kan diskutere sammenhænge mellem demokrati og retsstat (fx rettigheder og pligter for borgere i Danmark, borgernes retssikkerhed i et demokrati og menneskerettigheder mv.)

Vidensmål

• Eleven har viden om demokrati og retsstat, fx grundloven

- Medier og Politik

Ved hjælp af hæftets øvelser vil eleverne kunne reflektere og diskutere, hvordan de selv bliver påvirket af medier og medieforbrug, og hvordan de kan bruge medier til at få information. Materialet berører områder indenfor dette emne, men dækker ikke færdigheds- og vidensmålene fuldt ud.

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan redegøre for, hvordan medier kan anvendes til politisk deltagelse

Vidensmål

• Eleven har viden om mediers anvendelse til politisk deltagelse

Fase 2

Færdighedsmål

• Eleven kan diskutere aktørers brug af medier til at påvirke den politiske dagsorden og beslutninger

Vidensmål

• Eleven har viden om mediers betydning for politik

- International politik

Materialet berører emnet og eleverne vil opnå viden om internationale organisationer, eksempelvis FN og FN- erklæringer og konventioner. Færdigheds - og vidensmålene bliver dog ikke dækket fuldt ud.

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan diskutere internationale organisationers rolle for konflikt og samarbejde i verden

Vidensmål

• Eleven har viden om internationale organisationer, som Danmark deltager i

SAMFUNDSFAGLIGE METODER

Eleven kan anvende samfundsfaglige metoder

- Sprog og skriftsprog

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan sprogligt nuanceret udtrykke sig om samfundsfaglige problemstillinger samt målrettet læse og skrive samfundsfaglige tekster

Vidensmål

• Eleven har viden om fagord og begreber samt samfundsfaglige teksters formål og struktur

- Informationssøgning

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan finde relevante kilder

Vidensmål

• Eleven har viden om informationssøgning, herunder med digitale medier

KRISTENDOM EFTER 9. KLASSETRIN

LIVSFILOSOFI OG ETIK

Eleven kan forholde sig til den religiøse dimensions indhold og betydning ud fra grundlæggende tilværelsesspørgsmål og etiske principper

- Etik

Fase 1 - 3

Færdighedsmål

• Eleven kan reflektere over etiske principper og moralsk praksis i mellemmenneskelige relationer

Vidensmål

• Eleven har viden om etik og moralsk praksis i et mellemmenneskeligt perspektiv

HISTORIE EFTER 9. KLASSETRIN

KRONOLOGI OG SAMMENHÆNG

Eleven kan på baggrund af et kronologisk overblik forklare, hvorledes samfund har udviklet sig under forskellige forudsætninger

- Historiekanon

Fase 1 - 2

Færdighedsmål

• Eleven kan bruge kanonpunkter til at skabe historisk overblik og sammenhængsforståelse

Vidensmål

• Eleven har viden om kanonpunkter

ENGELSK EFTER 9. KLASSETRIN

SKRIFTLIG KOMMUNIKATION

Eleven kan forstå og skrive længere, sammenhængende tekster med forskellige formål på engelsk

- Læsning

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan forstå hovedindhold af enkle argumenterende tekster

Vidensmål

• Eleven har viden om enkle retoriske og argumentative virkemidler på engelsk

KULTUR OG SAMFUND

Eleven kan agere selvstændigt i internationale kulturmøder på baggrund af forståelse af kulturelle og samfundsmæssige forhold

• Ved hjælp af hæftets øvelser vil eleverne opnå en vis viden om sproglige regler, normer og værdier i forskellige kulturer og samfund. Det er dog tvivlsomt om færdigheds- og vidensmålene vil blive dækket fuldt ud

- Interkulturel kontakt

Fase 1

Vidensmål

• Eleven har viden om potentielle konfliktpunkter i kulturmøder

Fase 2

Vidensmål

• Eleven har viden om sproglige regler, normer og værdier i forskellige kulturer og samfund

DANSK EFTER 9. KLASSETRIN

FREMSTILLING

Eleven kan udtrykke sig forståeligt, klart og varieret i skrift, tale, lyd og billede i en form, der passer til genre og situation

- Forberedelse

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan indsamle oplysninger og disponere indholdet

Vidensmål

• Eleven har viden om spørgeteknikker og observationsmetoder

KOMMUNIKATION

Eleven kan deltage reflekteret i kommunikation i komplekse formelle og sociale situationer

- Dialog

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan argumentere og informere

Vidensmål

• Eleven har viden om argumentations- og informationsformer

Fase 2

Vidensmål

• Eleven har viden om retoriske virkemidler, talehandlinger og positionering

Fase 3

Færdighedsmål

• Eleven kan deltage aktivt, åbent og analytisk i dialog

Vidensmål

• Eleven har viden om demokratisk dialog

- IT og kommunikation

Fase 1

Færdighedsmål

• Eleven kan diskutere etiske spørgsmål vedrørende kommunikation på internettet

Vidensmål

• Eleven har viden om kommunikationsetik

INTRODUKTION
ANVENDTE BEGREBER – EN NÆRMERE FORKLARING OM YTRINGSFRIHED

HVAD ER RETTEN TIL AT YTRE SIG?

Det er en grundlæggende menneskerettighed, at enhver person har ret til at ytre sig frit i skrift og tale uden andre personers eller myndigheders indblanding. Ytringsfrihed bliver ofte kategoriseret som en klassisk menneskerettighed under de såkaldte borgerlige frihedsrettigheder. Ytringsfriheden omfatter både tanke-, tale-, trykke- og religionsfrihed.

Ytringsfrihed betyder, at alle mennesker har ret til at søge, modtage og meddele oplysninger og tanker af enhver art. Mennesket har ret til at udtrykke sig på mange måder, for eksempel igennem kunst og litteratur.

Retten til at ytre sig frit medfører dog særlige forpligtelser og ansvar og det er nødvendigt at sikre, at ytringsfriheden ikke kommer i konflikt med andre rettigheder, som for eksempel retten til ikke at blive diskrimineret. Derfor er ytringsfrihed ikke ubegrænset, og de enkelte lande kan indføre begrænsninger i lovgivningen, for eksempel af hensyn til respekten for andre personers rettigheder eller omdømme. Enhver tilskyndelse til nationalt-, race- eller religiøst had, som ophidser til forskelsbehandling, fjendtlighed eller vold, skal ifølge menneskerettighedskonventionerne være forbudt ved lov. En anden begrænsning kan indføres af hensyn til statens sikkerhed, den offentlige orden, sundhed eller moral.

Ytringsfrihed er garanteret i en række internationale menneskerettighedskonventioner og erklæringer[1]. Definitionen, omfanget og begrænsninger af retten til at ytre sig står nævnt i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder (artikel 19), den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder (især artiklerne 19-20) og FN's børnekonvention (især artiklerne 12-15). Derudover finder vi den i en række regionale instrumenter, hvoraf den vigtigste i Europa er den europæiske menneskerettighedskonvention (artikel 10).

1) En erklæring er en politisk opfordring til stater, hvorimod en konvention er juridisk bindende når den er undertegnet.

KAN MAN BLIVE STRAFFET FOR AT YTRE SIG, OG HVAD SKER DER I DANMARK?

Ytringsfriheden indebærer, at staten ikke på forhånd kan blande sig og forbyde borgerne at komme til orde. Dog står man efterfølgende til ansvar for sine ytringer, for eksempel ved en domstol. I Danmark er ytringsfriheden indskrevet i grundlovens paragraf 77, hvor der står:

GRUNDLOVENS PARAGRAF 77:

"ENHVER ER BERETTIGET TIL PÅ TRYK, I SKRIFT OG TALE AT OFFENTLIGGØRE SINE TANKER, DOG UNDER ANSVAR FOR DOMSTOLENE. CENSUR OG ANDRE FOREBYGGENDE FORHOLDSREGLER KAN INGENSINDE PÅ NY INDFØRES."

At ens ytringer skal ske "under ansvar for domstolene" betyder, at man ikke må overtræde gældende lov, når man ytrer sig. I dansk lov er der bestemmelser, der begrænser ytringsfriheden med udgangspunkt i blasfemi-, injurie- og racismelovgivningen. Det er strafbart at forhåne eller nedværdige personer på grund af deres race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering, hvis det sker offentligt eller med intention om udbredelse til en videre kreds (jf. den såkaldte racismeparagraf og straffelovens kapitel 27, 266 b).
Blasfemi er strafbart, hvilket fremgår af straffelovens paragraf 140:

STRAFFELOVENS PARAGRAF 140:

"DEN, DER OFFENTLIGT DRIVER SPOT MED ELLER FORHÅNER NOGET HER I LANDET LOVLIGT BESTÅENDE RELIGIONSSAMFUNDS TROSLÆRDOMME ELLER GUDSDYRKELSE, STRAFFES MED BØDE ELLER FÆNGSEL INDTIL 4 MÅNEDER."

Derudover følger injurieparagraffen, som kan straffe de personer, der krænker et andet menneskes ære ved fornærmelige ord eller handlinger (straffelovens paragraf 267).
Derudover har personer, der er offentligt ansat, tavshedspligt i sager, der er nødvendige at holde hemmelige i forhold til offentlige og private interesser.

YTRINGSFRIHED I EUROPA - KORT FORTALT I ET HISTORISK LYS

Censurering af skrifter har fundet sted i alle europæiske stater. Hvis vi kaster et blik på Europa, blev censuren ophævet i England allerede i 1695, og alle engelske kolonier, herunder de amerikanske, fulgte moderlandet. I de fleste andre europæiske lande voksede modstanden mod censur i løbet af 1700-tallet og oplysningstidens filosoffer (heriblandt Spinoza, Locke, Hume, Diderot, Voltaire og Kant) spillede en central rolle for ytringsfrihedens gennemførelse.
Et berømt citat, som en engelsk bog fra 1906 har lagt i munden på Voltaire, udtrykker ytringsfrihedens og demokratiets essens:
"Jeg foragter Deres mening herom, men jeg vil med mit liv forsvare Deres ret til at ytre den."

I oplysningstidens ånd fik Struensee indført trykkefrihed i 1770 i Danmark. Dette var dog kortvarigt, da censur igen blev indført efter hans fald i 1772. Grundloven sikrede den endelige ytringsfrihed i Danmark i 1849, altså relativt sent i forhold til andre europæiske lande. Ytringsfriheden har haft afgørende indflydelse på den samfundsudvikling, som har fundet sted i slutningen af 1900-tallet i den vestlige verden. Den opfattes som en af grundpillerne i et velfungerende demokrati, fordi dette bygger på fri udveksling af meninger.

FORSAMLINGS- OG FORENINGSFRIHED

Forsamlings- og foreningsfrihed er ethvert menneskes ret til at forsamle sig og danne foreninger. Ingen kan dog tvinges til at være medlem af en forening.

Forsamlingsfriheden er ikke absolut og begrænsninger kan indføres af hensyn til statens og den offentlige sikkerhed. Andre begrænsninger kan indføres for at beskytte den offentlige sundhed og moral eller for at beskytte andre menneskers rettigheder og friheder.
Retten til at kunne forsamle sig frit giver individet mulighed for at mødes med andre og i fællesskab udtrykke, fremme og forsvare fælles interesser.

Forsamlingsfrihed er garanteret i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder (artikel 20), den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder (artikel 21 og 22), FN's børnekonvention (artikel 15) og i en række regionale instrumenter, herunder den europæiske menneskerettighedskonvention (artikel 11).

INFORMATIONSFRIHED

Ytringsfrihed omfatter også frihed til at modtage information udefra uden indblanding fra offentlig myndighed medmindre det krænker andre personers rettigheder, skader den nationale sikkerhed, offentlige orden, offentlige sundhed eller offentlige moral.

Retten er indeholdt i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder (artikel 19), den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder (artikel 19), FN's børnekonvention (artikel 13) og den europæiske menneskerettighedskonvention (artikel 10).

RELIGIONSFRIHED

Retten til religionsfrihed betyder, at mennesker frit kan vælge religion eller tro, og at de har ret til at manifestere denne for eksempel gennem ritualer. Retten er indeholdt i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder (artikel 18), den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder (artikel 18), FN's børnekonvention (artikel 14) og den europæiske menneskerettighedskonvention (artikel 9).

HVILKE INTERNATIONALE FORA KAN BRUGES, NÅR ENS MENNESKERETTIGHEDER KRÆNKES?

Som vi har set, så beskytter de internationale menneskerettigheder blandt andet retten til at ytre og forsamle sig. Menneskerettighedskonventioner er juridisk bindende, og hvis et land har tiltrådt en konvention, så har dette land pligt til at sikre, at national lovgivning og praksis lever op til konventionens krav.

Danmark har tilsluttet sig de fleste internationale menneskerettighedskonventioner, herunder den internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder. Derfor kan danske statsborgere påberåbe sig konventionen over for danske administrative myndigheder og domstole, hvis man mener, at ens menneskerettigheder er blevet krænket.

En dansk statsborger kan gå videre til det internationale system med sin klage over en eventuel menneskerettighedskrænkelse, hvis sagen allerede har været for en dansk domstol, og der ikke er flere appelmuligheder i Danmark. FN's internationale konvention om borgerlige og politiske rettigheder giver borgerne mulighed for at klage til FN's Menneskerettighedskomité. Derudover kan danske statsborgere også klage til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

TEMA 1
HVAD ER YTRINGSFRIHED?

LÆRINGSMÅL

Dette tema skal få eleverne til at reflektere over begrebet ytringsfrihed.

Eleverne kan diskutere omfanget af måder, hvorpå mennesket kan ytre sig, ligesom de kan overveje, hvornår – og om – et menneske har absolut ytringsfrihed.

• Eleven kan definere begrebet "ytringsfrihed". (Øvelse 1 og øvelse 3)

• Eleven kan gengive definitionen af ytringsfrihed ifølge FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder. (Øvelse 3)

• Eleven kan diskutere, hvad der ligger i begrebet "frihed". (Øvelse 2)

• Eleven kan diskutere, om et menneske har ret til ytringsfrihed ifølge de internationale konventioner. (Øvelse 3)

TEGN PÅ LÆRING

• Eleven forklarer med egne ord om forskellige former for ytringer.

• Eleven gengiver mundtligt sin egen forståelse af begrebet ytringsfrihed.

INTRODUKTION TIL LÆREREN

Ytringer kan have mange former og formål. Ofte forbindes ytringer særligt med det talte og skrevne sprog. Mennesket ytrer sig dog på flere andre måder blandt andet ved hjælp af billeder, symboler, musik, lyd, dans og så videre. På samme måde forbindes ytringer ofte primært med et ønske om at udtrykke holdninger, selvom mennesket eksempelvis også ytrer sig for at udtrykke følelser, skabe æstetiske oplevelser eller for at finde svar på spørgsmål.

Frihed er heller ikke en fast størrelse, og der findes mange forståelser af, hvad frihed er, og hvor grænsen mellem frihed og ufrihed går. For nogle er frihed lig med muligheden og evnen til at opnå mål – et menneske er frit i det omfang, han eller hun har mulighed for at opnå eksempelvis indflydelse, uddannelse eller selvkontrol. For andre er friheden defineret som fraværet af tvang – et menneske er frit i det omfang, at det ikke er forhindret i at opnå sine mål.

FORMÅL MED ØVELSER

For at få en bedre forståelse af ytringsfrihed som rettighed, kan det være interessant først at se nærmere på selve begrebet ytringsfrihed og gøre sig nogle overvejelser om, hvad begrebet kan og bør dække over.

Dette temas øvelser har til formål at frembringe denne type af overvejelser.

- Hvad er ytringsfrihed?
- Hvad er frihed?
- Sæt ord på retten til at ytre sig.

TEMA 1
HVAD ER YTRINGSFRIHED?

ØVELSE 1 – HVAD ER YTRINGSFRIHED?

Tidsforbrug: 20 - 30 minutter

Materiale: Arbejdsark 1, tavle

Formål: Som introduktion til arbejdet med rettigheden, ytringsfrihed, skal eleverne tage udgangspunkt i deres egen forståelse af begrebet.

For at komme godt i gang, kan klassen starte med indledende refleksionsopgaver, hvor der skal tænkes over og tales om, hvad der ligger i definitionen *ytringsfrihed* og ligeledes i begreberne *ytring* og *frihed.*

Sådan gør du:

1. Udlevér arbejdsark 1, som består af en mindmap, hvor eleverne skal skrive tanker og refleksioner ned om begrebet ytringsfrihed.

2. Præsentér derefter eleverne for følgende definition på ytring, som du skriver på tavlen:
"Tilkendegivelse, hvor der gives udtryk for en mening, en tanke, en idé eller lignende gennem udtalelser, handlinger, adfærd m.m."

3. Giv eleverne tid til at skrive så mange eksempler på måder, hvorpå mennesket kan ytre sig, som de kan. Eleverne kan eventuelt udføre aktiviteten parvis eller i større grupper.

4. Sammenlign til sidst elevernes resultater, og spørg ind til, hvad de mange eksempler, som eleverne har fundet frem til, siger dem om begrebet ytringsfrihed. Opsamlingen kan foregå i klassen eller i grupper.

EKSEMPLER PÅ FORSKELLIGE FORMER FOR YTRINGER

Musik
Påklædning
Poesi
Video
Drama
Skulptur
Blog
Tavshed

EKSEMPLER PÅ FORSKELLIGE MÅDER AT YTRE SIG

Tale
Mime
Tegne
Skrive
Synge
Danse
Gestikulere
Male

TEMA 1
HVAD ER YTRINGSFRIHED?

ØVELSE 2 – HVAD ER FRIHED?

Tidsforbrug: 20 - 30 minutter

Materiale: Arbejdsark 2

Formål: Denne øvelse lægger op til fælles refleksion over, hvad eleverne forstår ved begrebet *frihed*, og bidrager samtidig til en mere nuanceret forståelse af, hvad ytringsfrihed er og kan være.

Sådan gør du:

1. Del eleverne op i par, og udlevér en kopi af arbejdsark 2.

2. Eleverne skal nu diskutere sig frem til en fælles prioritering af de fem definitioner på frihed. Prioriteringen angives med tallene 1-5, hvor 1 er den, som, eleverne mener, passer bedst med deres egen forståelse.

3. Sæt derefter parrene sammen med et nyt par og bed dem sammenligne deres prioriteringer.

4. Efterfølgende skal parrene i fællesskab diskutere sig frem til en fælles prioritering af de fem definitioner på frihed.

ØVELSE 3 – SÆT ORD PÅ RETTEN TIL AT YTRE SIG

Tidsforbrug: 45 minutter

Materiale: Arbejdsark 3 eller tavle

Formål: I denne øvelse skal eleverne reflektere over, hvad begrebet *ytringsfrihed* kan rumme, og hvad det ikke kan rumme.

Sådan gør du:

1. Præsentér eleverne for artikel 19 i FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder, som skrives på tavlen, eller udleveres, (arbejdsark 3).

   ARTIKEL 19:
   Enhver har ret til menings- og ytringsfrihed; denne ret omfatter frihed til at hævde sin opfattelse uden indblanding og til at søge, modtage og meddele oplysning og tanker ved et hvilket som helst meddelelsesmiddel og uanset landegrænser.

2. Del eleverne op i par, og lad dem gengive artiklen skriftligt med deres egne ord i arbejdsarket. Lad dem derefter i fællesskab omformulere artikel 19, sådan som de synes, den kan eller bør lyde.

   Eleverne kan eksempelvis indlede deres artikel med:
   - ***"Alle mennesker har ret til ytringsfrihed".***
   - ***"Ytringsfrihed er....." .***
     eller
   - ***"Med ytringsfrihed menes..... ".***

3. Sæt parrene sammen to og to, og bed dem diskutere og vælge den af deres artikler, som bedst beskytter ytringsfriheden.

TEMA 1
HVAD ER YTRINGSFRIHED?

EVALUERING AF TEMAETS ØVELSER

Udlever en logbog til hver elev. Gennemgå tegnene på læring og drøft dem i plenum. Lad derefter hver elev skrive i deres logbog, hvor tæt de er på målet.

Du kan bruge følgende skema og selv lade eleverne uddybe, blandt andet med ordene fra læringsmålene:

Kan ikke:	Kan næsten:	Kan:	Kan forklare det til andre:

TEMA 2
HVORFOR YTRINGSFRIHED?

LÆRINGSMÅL

Eleverne skal gennem arbejdet med dette tema overveje, hvorfor mennesket bør have ret til ytringsfrihed. Formålet er, at eleverne undersøger og diskuterer forskellige argumenter for, hvorfor ytringsfrihed er nødvendig. Eleverne kan overveje og diskutere deres egne holdninger til ytringsfrihed som en menneskeret.

- Eleven kan definere sit eget behov for at ytre sig. (Øvelse 1)

- Eleven kan diskutere og argumentere for sine egne holdninger til ytringsfrihed. (Øvelse 1-3)

- Eleven kan give forskellige eksempler på, hvorfor ytringsfrihed er nødvendig for den enkelte borger og i forhold til et demokratisk samfund. (Øvelse 2-3)

- Eleven kan diskutere sammenhænge mellem demokrati og ytringsfrihed. (Øvelse 4)

- Eleven kan nævne lande, hvor ytringsfriheden krænkes. (Øvelse 4)

TEGN PÅ LÆRING

- Eleven beskriver de forskellige former for ytringer, der har betydning for eleven selv.

- Eleven redegør for sin viden om FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder, som eleven fik kendskab til i det første tema.

- Eleven søger information om, hvad det er for lande, der krænker ytringsfriheden.

INTRODUKTION TIL LÆREREN

Retten til ytringsfrihed er omdiskuteret. Nogle mennesker afviser helt, at ytringsfrihed bør være en menneskeret, da der er andre hensyn, som kan veje tungere. Dette kan være hensynet til traditionelle værdier, politiske beslutninger, religiøse overbevisninger, staternes sikkerhed og lignende.

Det er dog ikke kun mellem tilhængere og modstandere, at ytringsfrihedens berettigelse diskuteres. Blandt tilhængere af ytringsfrihed, er der ofte også stor forskel på, hvilke argumenter der vægtes som en begrundelse for, at ytringsfriheden er nødvendig. Nogle fremhæver det enkelte menneskes mulighed for at realisere sig selv og for at udfolde sit fulde potentiale som det vigtigste argument for ytringsfrihed. Andre fremhæver ytringsfriheden som afgørende for en positiv samfundsudvikling både politisk og videnskabeligt. Tanken er, at ytringsfrihed sikrer, at flest mulige idéer, tanker og meninger sættes i spil, og herved udnyttes vores forskellige resurser til alle menneskers fælles bedste. Samtidigt understreges det også, at ytringsfrihed er nødvendig, for at mennesket kan udøve indflydelse på verden.

FORMÅL MED ØVELSER

For at opnå en forståelse af, hvad ytringsfrihed er for en størrelse, er det vigtigt at se nærmere på forskellige begrundelser for at have ytringsfrihed.

De følgende fire øvelser vil fokusere på, hvilke individuelle og kollektive behov, der findes.

- Mine behov.
- Byttekort.
- Argument for ytringsfrihed.
- Hvor i verden halter ytringsfriheden?

TEMA 2
HVORFOR YTRINGSFRIHED?

ØVELSE 1 – MINE BEHOV

Tidsforbrug: 60 minutter

Materiale: Arbejdsark 4 og 5

Formål: Hensigten med denne øvelse er at få eleverne til at overveje deres individuelle behov for at ytre sig og derved reflektere over betydningen af ytringsfrihed i relation til deres egen person.

Sådan gør du:

1. Inddel eleverne i grupper, og udlevér en kopi af arbejdsark 4 til hver gruppe.

2. Giv eleverne tid til at læse arbejdsarket igennem, og afklar herefter eventuelle uklarheder i klassen. Det kan være en fordel at hjælpe eleverne med at oversætte citaterne, da nogle elever vil finde dem sprogligt vanskelige. Derefter skal eleverne diskutere citatet og svare på spørgsmålene.

3. Udlevér arbejdsark 5 til grupperne for at opsummere emnet. Eleverne kan diskutere spørgsmålene i grupperne og derefter i klassen.

ØVELSE 2 – BYTTEKORT

Tidsforbrug: 45 minutter

Materiale: Arbejdsark 6, saks

Formål: Øvelsens formål er at få eleverne til at overveje de samfundsmæssige behov for at ytre sig og derved reflektere over ytringsfrihedens betydning for den enkelte person og for samfundet som helhed.

Sådan gør du:

1. Klip arbejdsark 6 ud i flere eksemplarer, så det stemmer overens med antal elever, og udlevér de seks kort med de forskellige udsagn om ytringsfrihed. Sørg for, at hver elev har et udsagn. Alle elever skal herefter finde en makker. Det kan umiddelbart være svært for eleverne at forstå, hvad udsagnene betyder, og meningen er, at kortene gerne må skabe undren.

2. Hver gang du siger "sæt i gang" skal hver elev finde sig en eller flere makkere, og sammen hjælper de hinanden med at diskutere og reflektere over de udleverede kort, hvorefter de bytter kortene med hinanden.

3. Til slut samler du eleverne i plenum og samler op på de seks udsagn. Lad eleverne komme med deres begrundelser og refleksioner. Det er vigtigt, at du hjælper eleverne med at understrege pointerne fra kortene.

4. Tal gerne om elevernes egne erfaringer i relation til de seks udsagn.

TEMA 2
HVORFOR YTRINGSFRIHED?

ØVELSE 3 – ARGUMENT FOR YTRINGSFRIHED

Tidsforbrug: 30 - 40 minutter

Materiale: Tavle

Formål: Eleverne skal overveje, hvad de mener, er den vigtigste begrundelse for at have ytringsfrihed.

Sådan gør du:

1. Skriv følgende fire argumenter op på tavlen, og inddel klasselokalet i fire zoner. De enkelte elever skal nu placere sig i det verdenshjørne, hvor det vigtigste argument efter deres mening befinder sig:

   - ***Jeg har ret til at kritisere andre mennesker, hvis jeg er uenig med dem. Eksempelvis har jeg ret til at gøre grin med andre typer mennesker i samfundet, så længe jeg ikke krænker dem.***

   - ***Jeg har mulighed for at blande mig i samfundsdebatten blandt andet ved hjælp af læserbreve eller andet og derigennem tilkendegive min holdning til et hvilket som helst emne.***

   - ***Ingen skal være bange for at blive retsforfulgt på grund af det, de tror på – også selvom disse meninger ikke altid er populære blandt flertallet.***

   - ***Med ytringsfrihed følger også en fri debat. Det vil sige, at både politikere, eksperter og almindelige borgere kan debattere med hinanden, og denne debat udvikler samfundet og løfter menneskers horisont.***

2. Tag derefter en dialog i plenum, hvor eleverne får mulighed for at begrunde deres valg. Du kan eventuelt efterfølgende give dem mulighed for at ændre mening og ståsted. Det er vigtigt, at eleverne føler, at deres holdninger er legitime, og at der ikke er noget rigtigt eller forkert svar. Du kan også spørge dem om, hvorvidt de kan komme i tanke om andre grunde til at have ytringsfrihed.

ØVELSE 4 – HVOR I VERDEN HALTER YTRINGSFRIHEDEN?

Tidsforbrug: 2 timer eller hjemmeopgave

Materiale: Arbejdsark 7, computere eller iPads

Formål: For at forstå hvad ytringsfrihed er, kan det være en fordel at finde eksempler på, hvad mangel på ytringsfrihed er og kan resultere i. Dette skal eleverne i følgende opgave undersøge. Eleverne skal også undersøge, hvor i verden det kniber med ytringsfriheden.

Sådan gør du:

1. Udlevér arbejdsark 7.

2. Lad klassen undersøge, hvor i verden det kniber med ytringsfriheden. Eleverne kan eksempelvis opsøge mere viden om dette på www.amnesty.dk eller www.amnesty.org (engelsk).

3. Lad eleverne forberede en kort fremlæggelse, hvor de præsenterer et land og en problemstilling.

   Eleverne skal også perspektivere til danske forhold.

EVALUERING AF TEMAETS ØVELSER

Gennemgå tegnene på læring og stil spørgsmålene:

- Hvorfor er ytringsfrihed nødvendig for et demokrati? Giv eksempler på dette.
- Hvordan hænger dine egne behov sammen med muligheden for ytringsfrihed? Giv eksempler på dette.
- Hvad er dine egne holdninger til ytringsfrihed? Skriv gerne mindst tre argumenter ned i din logbog.

Hver elev svarer på dette skriftligt i sin logbog. Gennemgå kort elevernes svar i plenum.

TEMA 3
GRÆNSER FOR YTRINGSFRIHED?

LÆRINGSMÅL

Dette tema skal give eleverne indsigt i forskellige argumenter for og imod begrænsninger af ytringsfrihed. Eleverne kan gennem arbejdet med temaet overveje og diskutere deres egne holdninger til begrænsninger af ytringsfriheden.

• Eleven kan karakterisere begreberne begrænset og absolut ytringsfrihed og kan skelne imellem begreberne. (Øvelse 1,3 og 4)

• Eleven kan diskutere og tage stilling til, hvor grænsen for ytringsfrihed går i deres eget liv og i et demokratisk samfund. (Øvelse 1-4)

• Eleven kan definere, hvad de selv forstår ved krænkende ytringer. (Øvelse 2)

• Eleven kan give eksempler på paragraffer i den danske lovgivning, der begrænser ytringsfriheden. (Øvelse 1,2,3)

• Eleven kan diskutere sammenhængen mellem rettigheder og pligter. (Øvelse 2)

TEGN PÅ LÆRING

• Eleven giver eksempler på ytringer, der i Danmark kan være strafbare. Eleven kan bruge begreber som racismeparagraffen, blasfemiparagraffen, injurieparagraffen.

• Eleven diskuterer, om den danske lovgivning begrænser eller beskytter ytringsfriheden for samfundets borgere.

• Eleven diskuterer, hvorvidt nogle udtalelser og ord kan have en krænkende virkning på andre.

INTRODUKTION TIL LÆREREN

Spørgsmålet om, hvorvidt begrænsninger for ytringsfrihed er nødvendige eller ej, er en central og ofte tilbagevendende diskussion. Nogle mener, at begrænsninger er nødvendige for at kunne beskytte menneskets værdighed, sikkerhed eller privatliv. Andre mener, at retten til ytringsfrihed bør være ubegrænset, da den ellers intet er værd.

Der findes flere forskellige argumenter for begrænsninger af ytringsfrihed. Nogle personer understreger, at grupper og individer skal beskyttes mod ytringer, der krænker deres værdighed. Andre argumenterer for en begrænsning i forhold til ytringer, der indeholder personfølsomme oplysninger, da de ønsker at sikre den enkeltes ret til et privatliv. Der argumenteres også for begrænsninger af offentlige ytringer, hvis de indeholder informationer, som vurderes at kunne udgøre en sikkerhedsrisiko. Et fjerde argument for en begrænsning af ytringsfriheden er, at det enkelte menneske skal beskyttes mod fejlinformation.

Som argument for, at ytringsfrihed bør være en ubegrænset rettighed, fremhæves det, at ytringsfrihedens fornemste opgave er at beskytte de ytringer, som ikke er vellidte, - ytringsfriheden er i den forstand ofte mindretallets ret. Nogle fremhæver i den sammenhæng, at det ikke er sundt for et samfunds udvikling, hvis det kun er flertallets forståelse af, hvad der er rigtigt og forkert, som får taletid.

FORMÅL MED ØVELSER

Dette tema har til formål at få eleverne til at forholde sig til begrænsning af ytringsfriheden. Det kan være relevant at henvise til tema 2, øvelse 3 og genopfriske, hvad I fandt frem til i klassen, for at få eleverne til selv at sætte spørgsmål ved argumenterne for ytringsfrihed.

- Hvilke begrænsninger har ytringsfriheden?
- Ytringsfrihed i en teenageverden.
- Absolut ytringsfrihed?
- Hvor går grænsen?

TEMA 3
GRÆNSER FOR YTRINGSFRIHED?

ØVELSE 1 – HVILKE BEGRÆNSNINGER HAR YTRINGSFRIHEDEN?

Tidsforbrug: 45 minutter

Materiale: Tavle

Formål: Øvelsen skal give eleverne mulighed for at åbne op for begreberne begrænset og absolut ytringsfrihed, som det følgende tema vil sætte fokus på.

Sådan gør du:

1. Skriv følgende spørgsmål på tavlen:
   Hvad tænker I om begrænset ytringsfrihed?
   Har vi i Danmark begrænset eller absolut ytringsfrihed?

2. Del eleverne ud i mindre grupper, og bed dem diskutere spørgsmålene, således at der bliver åbnet op for en indledende diskussion af rammerne for ytringsfriheden i Danmark.

3. Saml op på elevernes svar i plenum, og redegør derefter for nedenstående fakta og begreber.

I Danmark er der grænser for, hvad man kan tillade sig at ytre offentligt (nyhedsmedier, sociale medier eller hvilket som helst andet offentligt sted). Fornærmer man et andet menneske groft i det offentlige rum, så risikerer man at havne i en injuriesag. På samme måde kan man som borger blive tiltalt og idømt straf, hvis man skriver noget, der truer landets sikkerhed. Racistiske og ærekrænkende udtalelser er heller ikke tilladt og ej heller beskyldninger, der ikke er blevet bevist. Dermed har ytringsfriheden en begrænsning, da man ikke offentligt har lov til at sige hvad som helst.

Straffeloven § 266 b – racismeparagraffen:
Den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.
Stk. 2. Ved straffens udmåling skal det betragtes som en særligt skærpende omstændighed, at forholdet har karakter af propagandavirksomhed.

Straffelovens § 140 – blasfemiparagraffen:
Den, der offentlig driver spot med eller forhåner noget her i landet lovligt bestående religionssamfunds troslærdomme eller gudsdyrkelse, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

Straffelovens § 267 – injurieparagraffen:
Den, som krænker en andens ære ved fornærmelige ord eller handlinger eller ved at fremsætte eller udbrede sigtelser for et forhold, der er egnet til at nedsætte den fornærmede i medborgeres agtelse, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder.

4. Tag derefter en diskussion i plenum om argumenter for begrænsning:
   - ***Beskytter eller begrænser disse love ytringsfriheden for samfundets borgere?***
   - ***Skal det være ulovligt at kritisere andre mennesker for eksempel for deres udseende, værdier og holdninger?***
   - ***Begrænser man friheden, når man lovgiver om, hvad der krænker? (For eksempel religion, værdier, politik).***

TEMA 3
GRÆNSER FOR YTRINGSFRIHED?

ØVELSE 2 – YTRINGSFRIHED I EN TEENAGEVERDEN

Tidsforbrug: 45 minutter

Materiale: Post-it-sedler

Formål: Formålet med følgende øvelse er, at eleverne bliver bevidste om, at der med en rettighed ofte følger et ansvar. Opgaven vil tage udgangspunkt i deres eget liv.

Sådan gør du:

1. Hver elev får uddelt nogle post-it-sedler. På disse skal eleverne skrive sårende, hårde eller nedsættende kommentarer, som de eventuelt har hørt på skolen, læst på sociale medier, internettet eller lignende. Der skal stå en kommentar for hver post-it.

2. Hæng derefter nogle stykker pap op på væggen, som eleverne kan sætte deres post-it-sedler på. Brug et øjeblik på at læse alle udtalelserne igennem – nogle vil muligvis være at finde flere steder.

3. Eleverne skal nu forsøge at sortere de forskellige udsagn i kategorier såsom udseende, færdigheder, etnisk baggrund, køn, religion og så videre. Bed også eleverne om at tage stilling til, hvilke udtalelser de finder sårende og krænkende, og hvilke de blot ser som udtryk for drilleri.

4. Diskutér derefter i plenum:
   - ***Hvilke udsagn finder I mest sårende og grænseoverskridende?***
   - ***Hvorfor er der udsagn, der bliver betragtet som meget sårende og krænkende, mens andre blot bliver set som drilleri?***
   - ***Er der en overvægt af udsagn i én af kategorierne? Fortæller det noget om sproget blandt unge (og voksne) i dag?***
   - ***Hvor går grænsen mellem kritik og hadefulde kommentarer?***
   - ***Er der nogle af disse kommentarer, der ligger på grænsen i forhold til dansk lovgivning? (for eksempel racismeparagraffen eller blasfemiparagraffen)***

ØVELSE 3 – ABSOLUT YTRINGSFRIHED?

Tidsforbrug: 15 - 30 minutter

Materiale: Tavle

Formål: Øvelsen skal sætte elevernes tanker i gang om *absolut ytringsfrihed*.
I et demokratisk samfund har en stor del af befolkningen og dets politikere ofte en fælles forståelse af, hvilke ytringer der kan accepteres som værende politisk korrekte. Derfor oplever mennesker, der har 'upopulære', grænsesøgende argumenter og holdninger, at de i særlig grad har behov for at blive beskyttet af deres ret til ytringsfrihed.

Sådan gør du:

1. Præsentér eleverne for følgende citat, som du skriver på tavlen, og bed eleverne parvis om at diskutere citatet:
   "Jeg foragter Deres mening herom, men jeg vil med mit liv forsvare Deres ret til at ytre den".

2. Saml op på elevernes diskussioner og fortsæt derefter med følgende spørgsmål:
   - ***Begrænser man ytringsfriheden, når visse ytringer kan straffes?***
   - ***Skal det være kriminelt at kritisere andre (for eksempel deres religion, politik, værdier)?***
   - ***Bør vi ophæve blasfemiparagraffen og racismeparagraffen?***

TEMA 3
GRÆNSER FOR YTRINGSFRIHED?

ØVELSE 4 – HVOR GÅR GRÆNSEN?

Tidsforbrug: 30 - 45 minutter

Materiale: Arbejdsark 8 og 9, saks

Formål: I denne opgave skal eleverne i grupper arbejde med en sag, hvor de skal tage kritisk stilling til, hvor grænsen for ytringsfrihed går. De skal bruge deres viden om begrænset og absolut ytringsfrihed til at argumentere for deres holdninger.

Sådan gør du:

1. Del klassen op i grupper og udlevér en sag til hver gruppe (arbejdsark 8). Grupperne skal nu forsøge at redegøre for sagen og svare på spørgsmålene fra arbejdsark 9.

2. Hver gruppe vælger en talsmand, der læser gruppens sag højt og opsummerer gruppens diskussion og konklusion på sagen.

3. Husk at orientere eleverne om, at alle velbegrundede holdninger og argumenter er velkomne.

EVALUERING AF TEMAETS ØVELSER

Efter opgave 4 - Hvor går grænsen? - gennemgår du 'tegn på læring' i plenum.

- Eleverne diskuterer målene mundtligt med deres sidemakker eller bordgruppe.

- Eleverne dokumenterer derefter deres svar i deres logbog.

TEMA 4
FORSAMLINGSFRIHED

LÆRINGSMÅL

Dette tema skal give eleverne en forståelse af begrebet *forsamlingsfrihed*.
Ved hjælp af øvelserne vil eleverne drøfte og opnå større kendskab til argumenter for og imod forsamlingsfrihed. Derudover vil eleverne overveje og diskutere deres egne holdninger til forsamlingsfrihed.

• Eleven kan definere begrebet forsamlingsfrihed og begrænset forsamlingsfrihed. (Øvelse 1, 2)

• Eleven kan forklare, hvordan forsamlingsfrihed hænger sammen med ytringsfriheden. (Øvelse 1,2,3)

• Eleven kan gøre rede for, hvilke konsekvenser manglende forsamlingsfrihed kan have. (Øvelse 3)

TEGN PÅ LÆRING

• Eleven gengiver begreberne forsamlingsfrihed fra Grundloven og FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder.

• Eleven kan identificere forskellige forsamlingsformer.

• Eleven forklarer, hvad det betyder for eleven selv at have ret til at forsamle sig.

• Eleven søger yderlige information om, hvor i verden der ikke findes forsamlingsfrihed.

INTRODUKTION TIL LÆREREN

Forsamlingsfrihed omtales ofte i sammenhæng med ytringsfrihed. Dette skyldes blandt andet, at de mest kraftfulde ytringer ofte kommer til udtryk i form af demonstrationer. De ytringer, som en demonstration ønsker at kommunikere, forstærkes for det meste i kraft af det antal af mennesker, som tager del i demonstrationen og dens budskab - jo flere mennesker, desto større stemme.

Isoleret set er forsamlingsfrihed retten til at mødes med andre mennesker om et fælles formål. Dette indbefatter således også retten til at deltage i religiøse ceremonier, sportsarrangementer, koncerter, politiske møder, samtaler på gaden, demonstrationer og lignende.
I lighed med ytringsfrihed findes der argumenter for og imod begrænsninger af forsamlingsfrihed. Som argument for en begrænsning fremhæves ofte hensynet til den offentlige ro og orden, hvilket vil sige et hensyn til de mennesker, som på en eller anden måde vil blive berørt af de forsamlede menneskers gøren og laden. Som argument for at forsamlingsfrihed bør være en absolut rettighed, fremføres det blandt andet, at alle bør have mulighed for at ytre sig og for at opsøge information såvel i det private som i det offentlige rum.

FORMÅL MED ØVELSER

Dette temas øvelser har til formål at give eleverne viden om, hvad forsamlingsfrihed er, og at give eleverne mulighed for at undersøge og diskutere forskellige argumenter for og imod retten til forsamlingsfrihed.

- Hvad er forsamlingsfrihed?
- Hvorfor forsamlingsfrihed?
- En verden uden forsamlingsfrihed.

TEMA 4
FORSAMLINGSFRIHED

ØVELSE 1 – HVAD ER FORSAMLINGSFRIHED?

Tidsforbrug: 45 minutter

Materiale: Arbejdsark 10, tavle, evt. computere til research

Formål: Denne indledende øvelse skal skabe en forståelse af begrebet *forsamlingsfrihed* hos eleverne.

Sådan gør du:

1. Skriv ordene "forsamling" og "frihed" på tavlen.

   Bed eleverne brainstorme kort parvis.
   Hvilke tanker får de, når de læser disse ord?

2. Definér for eleverne, hvad der ligger i de to ord, og præsentér dem for arbejdsark 10 med grundlovens paragraf 79 og de artikler fra den internationale lovgivning, der vedrører menneskerettigheder.

3. Giv eleverne tid til at skrive så mange eksempler på forskellige måder, mennesker kan forsamle sig, som de kan. Opgaven udføres parvis.

4. Sammenlign nu elevernes resultater i plenum. Spørg indtil, hvad disse resultater fortæller eleverne om forsamlingsfrihed.

5. Eleverne finder igen sammen med deres partner. Bed dem nu undersøge, hvilke 'regler' og krav, de kan udlede af paragraf 79 fra grundloven og de internationale menneskerettigheder.

6. Slut af med at stille dem spørgsmålet: Hvad har forsamlingsfrihed med ytringsfrihed at gøre?

EKSEMPLER PÅ FORSKELLIGE FORSAMLINGSFORMER

Demonstrationer
Religiøse forsamlinger
Foreninger
Sportsbegivenheder
Koncerter
Forelæsninger
Oplæsninger
Festivaler
Happenings
Fester

TEMA 4
FORSAMLINGSFRIHED

ØVELSE 2 – HVORFOR FORSAMLINGSFRIHED?

Tidsforbrug: 45 minutter

Materiale: Arbejdsark 10, tavle

Formål: Forsamlingsfriheden giver borgerne mulighed for at markere sig blandt andet i forhold til staten, markedet og borgerne.

Forsamlingsfriheden er dog ikke ubegrænset, eksempelvis skal en demonstration, førend den er lovlig, anmeldes og tillades af myndighederne.

Staten kan også forbyde offentlige forsamlinger, hvis de ikke foregår på fredelig vis, og hvis der er fare for at forstyrre den offentlige fred. Staten har også pligt til at beskytte en lovlig demonstration.

Ved hjælp af øvelserne kommer eleverne bag om emnet og får diskuteret deres egne holdninger samt statens handlemuligheder, i forbindelse med demonstrationer og andre forsamlingsformer.

Sådan gør du:

1. Præsentér eleverne for de tre nedenstående spørgsmål, som du skriver på tavlen.
   Derefter rejser eleverne sig og finder en makker, og sammen skal de forsøge at svare på spørgsmålene. Efter et par minutter beder du dem finde en ny makker, således at de får mulighed for at tale med 2-3 personer.
   Saml til sidst op på deres diskussioner i plenum.

   - ***Tror I, at det betyder noget for et menneske ikke at have lov til at forsamle sig?***
     Hvis ja, hvad – hvis nej, hvorfor ikke?
   - ***Hvor i din hverdag mødes du med andre i større grupper?***
   - ***Hvad betyder det for dig personligt, at du har mulighed for at mødes med andre?***

2. Tal med eleverne om hvilke demonstrationer, de kender til. Har de eventuelt selv prøvet at deltage i en større demonstration?
   Præsentér igen eleverne for paragraf 79 i grundloven eller artiklerne, der vedrører menneskerettighederne (arbejdsark 10), og tal med eleverne om, hvad staten kræver, før borgere har mulighed for at forsamle sig. Tag eventuelt udgangspunkt i nedenstående spørgsmål:
   - ***Er det rimeligt, at staten blander sig på denne måde? Uddyb dit svar.***

3. Præsentér eleverne for nedenstående sag:
   "En nazistisk organisation med holdninger, der er stærkt kritiske over for jøderne, anmelder en demonstration og går på gaden."

4. Diskuter sagen med udgangspunkt i følgende spørgsmål:
   - ***Mener I, det er rimeligt eller urimeligt, at denne organisation har muligheden for at forsamle sig i offentligheden og demonstrere?***
   - ***Er organisationen beskyttet af grundloven og menneskerettighederne eller ej?***

TEMA 4
FORSAMLINGSFRIHED

ØVELSE 3 – EN VERDEN UDEN FORSAMLINGSFRIHED

Tidsforbrug: 60 - 90 minutter eller hjemmeopgave

Materiale: iPads eller computere

Formål: For at forstå, hvad retten til at forsamle sig indebærer, kan det være en fordel at undersøge og finde eksempler på, hvilke konsekvenser mangel på forsamlingsfrihed kan have for et samfund og dermed den enkelte borger. Dette skal eleverne undersøge i følgende opgave.

Sådan gør du:

1. Saml op på elevernes viden: Kan de komme i tanke om lande, hvor der er problemer med ytringsfriheden? Kan dette kædes sammen med manglende ret til at forsamle sig som borgere?

2. Lad derefter klassen undersøge, hvor i verden der ikke findes forsamlingsfrihed, som vi kender den herhjemme. Eleverne kan eksempelvis opsøge mere viden om dette på www.amnesty.dk og www.amnesty.org (sidstnævnte er på engelsk).

3. Saml derefter op på elevernes resultater i plenum, hvor de præsenterer land og problemstilling. Hjælp eleverne med at perspektivere til danske forhold.

EVALUERING AF TEMAETS ØVELSER

Efter fremlæggelsen skriver du læringsmålene op på tavlen. Eleverne drøfter disse spørgsmål to og to. Derefter stiller du følgende opgaver:

- Forklar kort, hvad begreberne forsamlingsfrihed og begrænset forsamlingsfrihed betyder.

- Identificer forskellige forsamlingsformer.

- Forklar, hvilken sammenhæng der er imellem ytringsfrihed og forsamlingsfrihed.

Hver elev noterer svarene i sin logbog.

TEMA 5
RELIGIONSFRIHED

LÆRINGSMÅL

Dette tema skal give eleverne en forståelse af begrebet religionsfrihed. De skal diskutere forskellige argumenter, der taler henholdsvis for og imod religionsfrihed, og derigennem overveje og diskutere deres egne holdninger til religionsfrihed. Samtidig får de yderligere indsigt i de andre menneskerettigheder, der også er i spil.

• Eleven kan forklare og diskutere sammenhænge mellem religionsfrihed, forsamlingsfrihed, ytringsfrihed og kvinders rettigheder. (Øvelse 2,3)

• Eleven kan benævne sager, hvor der er opstået problemer imellem religionsfrihed og ytringsfrihed. (Øvelse 2,3)

• Eleven kan sammenholde de forskellige rettigheder. Eleven opnår en viden om, at der ikke er nogen umiddelbar rangorden mellem de enkelte menneskerettigheder, og at alle menneskerettigheder så vidt muligt skal vægtes ligeligt. (Øvelse 2,3)

TEGN PÅ LÆRING

• Eleven gengiver begrebet religionsfrihed.

• Eleven gengiver og redegør for forskellige trosretninger i Danmark.

• Eleverne gengiver og diskuterer sager, hvor religionsfrihed og ytringsfrihed konflikter med hinanden.

INTRODUKTION TIL LÆREREN

Religionsfrihed handler om retten til frit at kunne udøve sin tro under beskyttelse af staten.

Religionsfriheden betyder retten til at udøve sin religion individuelt eller kollektivt i foreninger. Dermed omfatter religionsfriheden blandt andet ret til gudstjenester, bøn og overholdelse af religiøse skikke.
Dermed er forsamlingsfriheden tæt forbundet med religionsfriheden. Hvis ikke man har ret til at forsamle eller forene sig, kan man ikke dyrke sin religion i fællesskab med trosfæller. Religionsfriheden betyder også ret til at konvertere til en anden religion.

FORMÅL MED ØVELSER

Til tider kan det virke som om, at forskellige menneskerettigheder kommer i karambolage med hinanden, eksempelvis kan ytringsfriheden være i konflikt med religionsfriheden. Dette stiller samfundet over for en prøvelse i forhold til, hvilken rettighed der bør vægtes højest.

Dette temas øvelser har til formål at belyse, hvad religionsfrihed går ud på, og hvordan den eksempelvis hænger sammen med kvinders rettigheder.

- Hvad er religionsfrihed?
- Analyse af en specifik sag.
- Religionsfrihed eller kvinders rettigheder?

TEMA 5
RELIGIONSFRIHED

ØVELSE 1 – HVAD ER RELIGIONSFRIHED?

Tidsforbrug: 60 minutter

Materiale: Arbejdsark 11, computere, iPads eller smartphones med adgang til internet

Formål: Eleverne vil via denne øvelse opnå større viden om religionsfrihed og om de trosretninger, der findes i Danmark.

Sådan gør du:

1. Præsentér eleverne for begrebet religionsfrihed, og læs artikel 18 fra FN's Verdenserklæring om Menneskerettigheder (se arbejdsark 11).
2. Tag derefter en indledende snak om, hvad religionsfrihed betyder.
3. Hvilke tanker og associationer får eleverne?
4. Kender elever til sager om religionsfrihed fra medierne?
5. Eleverne skal nu undersøge, hvor mange trosretninger, der egentlig findes i Danmark, og hvor stor en procentdel den enkelte trosretning udgør. Brug eventuelt Danmarks statistik.
6. Gennemgå elevernes resultater. Var nogle af resultaterne overraskende?
7. Efterfølgende skal eleverne finde eksempler på sammenstød mellem forskellige religioner eller trosretninger – både i Danmark og i udlandet. Eleverne fremlægger deres resultater– er der overraskelser i blandt dem?

ØVELSE 2 – ANALYSE AF EN SPECIFIK SAG

Tidsforbrug: 60 - 120 minutter (afhængigt af hvor mange sager, der bruges)

Materiale: Arbejdsark 12 og arket med mere baggrund til øvelse 2 (på næste side)

Formål: Eleverne får en forståelse af, hvordan religionsfrihed interagerer med andre menneskerettigheder.
Til tider spænder de forskellige menneskerettigheder ben for hinanden, og hvordan vurderer man, hvordan religionsfrihed skal vægtes for eksempel i forhold til retten til at ytre sig eller retten til ligestilling?

Sådan gør du:

1. Del eleverne ud i grupper á 3-4 personer. Eleverne skal nu tage stilling til én eller flere af de sager der fremgår af arbejdsark 12.
2. Hver gruppe gennemgår og diskuterer de forskellige sager og præsenterer derefter deres holdning. Gruppen skal argumentere for deres synspunkter.
3. Grupperne vil muligvis være uenige med hinanden, så afslut med en fælles diskussion af de forskellige svar.

TEMA 5
RELIGIONSFRIHED

MERE BAGGRUND TIL SAGERNE FRA ØVELSE 2

SAG 1

En kristen fagforening fyrer en kvinde, fordi hun ikke går til gudstjeneste eller deltager i morgenbøn på arbejdspladsen.

Afgørelse:
Retten frikendte fagforeningen, da der ikke var nok bevis for diskrimination.

SAG 2

En stewardesse og en sygeplejerske ønsker at bære kors på arbejdspladsen, men har fået afslag af deres arbejdsgivere.

Afgørelse:
Stewardessen fik lov til at bære korset. Sygeplejersken fik afslag, da hendes kors af hygiejniske hensyn ikke kunne accepteres på jobbet.

SAG 3

En offentlig ansat nægter at registrere homoseksuelle ægteskaber og yde ægteskabsrådgivning, da dette strider mod den ansattes religion. Dette resulterer i, at den ansatte bliver fyret.

Afgørelse:
Domstolen fandt, at fyringen var i orden. Man mente, at hensynet til ligebehandling af borgerne skulle vægtes højere end den enkeltes ret til at følge sin tro.

SAG 4

En dansk avis udgiver karikaturtegninger af profeten Muhammed. Mange herboende muslimer samt muslimer i andre dele af verden føler sig krænkede og ønsker, at avisen straffes.

Baggrund:
Det var Jyllandsposten, der i 2005 trykte tolv satiriske tegninger af profeten Muhammed, herunder en mand med en bombe i turbanen som illustration til en artikel om selvcensur og ytringsfrihed. Publikationen førte til skarpe reaktioner fra mange personer i Danmark og i udlandet. I oktober 2005 anmodede ambassadørerne fra 11 muslimske lande om et møde med daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen. Statsministeren svarede med henvisning til den grundlovssikrede ytringsfrihed, at den danske regering ikke kunne blande sig i, hvad dansk presse og danske medier offentliggjorde, og han mødtes ikke med ambassadørerne. Det førte til en diplomatisk krise mellem Danmark og flere arabiske lande og resulterede blandt andet i en omfattende handelsboykot af danske varer, overfald på Arla-ansatte og afbrænding af de danske ambassader i Damaskus og Beirut. I begyndelsen af 2008 blev Kurt Westergaards tegning som den eneste af de 12 karikaturer genoptrykt – denne gang i en bred vifte af danske aviser.

SAG 5

En muslimsk gymnasielærer nægter at give hånd til kvindelige elever af principielle årsager med henvisning til sin religion.

Baggrund:
Mange muslimer giver hånd til både kvinder og mænd. I koranen står der, at mennesker ikke bør "nærme sig utugt". For nogle skoleretninger indenfor Islam betyder dette, at de undgår al fysisk kontakt med personer af det modsatte køn.

Afgørelse:
En pige følte sig stødt over, at censoren ikke ville give hende hånden, så hun klagede til Ligebehandlingsnævnet. De fastslog, at der var tale om kønsdiskrimination, da censoren ikke ville give hånd til kvindelige elever.

TEMA 5
RELIGIONSFRIHED

ØVELSE 3 – RELIGIONSFRIHED ELLER KVINDERS RETTIGHEDER?

Tidsforbrug: 60 minutter

Materiale: Arbejdsark 13 og afsnittet 'Mere baggrund i sagen' (her på siden)

Formål: I denne øvelse skal eleverne diskutere samspillet mellem rettighederne: Er et forbud mod at have sit ansigt tildækket i det offentlige rum et generelt hensyn til kvindens rettigheder eller opleves det reelt som en krænkelse af hendes ret til religionsfrihed?

Sådan gør du:

1. Inddel eleverne i grupper á 3-4 personer, og uddel arbejdsark 13.

2. Eleverne læser sagen og diskuterer derefter spørgsmålene. Der kan eventuelt vælges en talsmand i hver gruppe, som fremlægger for hele klassen, eller diskussionen kan fortsætte i plenum.

3. Du kan vælge at afrunde diskussionerne med at fortælle lidt mere om sagen (jf. afsnit om mere baggrund om sagen).

MERE BAGGRUND OM SAGEN

Som det første land i Europa vedtog den tidligere franske præsident, Nicolas Sarkozy, i 2011 et forbud mod, at kvinders ansigt er skjult i det offentlige rum.

Det blev formuleret som et opgør mod kvindeundertrykkelse. *"Vi kan ikke acceptere i vores land at have kvinder, som er fanger bag net, som er afskåret fra socialt liv og frataget identitet. Det er ikke den idé, den franske republik har om kvinders værdighed"*, sagde Sarkozy dengang i en tale til medlemmer af Nationalforsamlingen.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol anerkendte, at Frankrig gerne måtte forbyde mennesker at gå med tildækket ansigt i det offentlige rum, og at dette ikke var en krænkelse af menneskerettighederne.

Domstolen mente, at en kvinde, der var fuldt tildækket, stred imod "de etablerede sociale normer" og det "fælles liv" i offentligheden, og at andre mennesker kunne føle sig utrygge ved fuldt tildækkede kvinder.

Amnesty International var uenig i afgørelsen fra domstolen.

EVALUERING AF TEMAETS ØVELSER

- Hver elev skriver så mange fordele og ulemper ned om religionsfrihed som muligt. Derefter gennemgår du og eleverne et par argumenter for og imod religionsfriheden i plenum.

- Nævn eksempler på sager, hvor religionsfriheden og ytringsfriheden spænder ben for hinanden.

- Gennemgå derefter tegnene på læring og drøft dem i plenum. Derefter skriver hver elev i sin logbog, hvorvidt de nåede målet eller ej.

TEMA 6
INFORMATIONSFRIHED

LÆRINGSMÅL

Formålet med dette tema er, at eleverne får en forståelse af begrebet *informationsfrihed*. Eleverne forholder sig til forskellige argumenter, der er henholdsvis for og imod informationsfrihed, og får diskuteret og overvejet deres egne holdninger til informationsfrihed.

• Eleven kan formulere, hvad begrebet informationsfrihed drejer sig om. (Øvelse 1,2,3)

• Eleven kan opstille viden om, hvad begrebet censur rummer. (Øvelse 1,2)

• Eleven kan diskutere og argumentere for deres egne holdninger til begrebet, informationsfrihed. (Øvelse 1,2,3)

• Eleven kan forklare og diskuture sammenhænge mellem informationsfrihed og ytringsfrihed. (Øvelse 1,2,3)

TEGN PÅ LÆRING

• Eleven diskuterer fordele og ulemper ved informationsfrihed og censur.

• Eleven taler om de medier, der er en fast del af elevens hverdag og har betydning for eleven.

• Eleven kommer med eksempler på steder i verden, hvor retten til informationsfrihed krænkes.

INTRODUKTION TIL LÆREREN

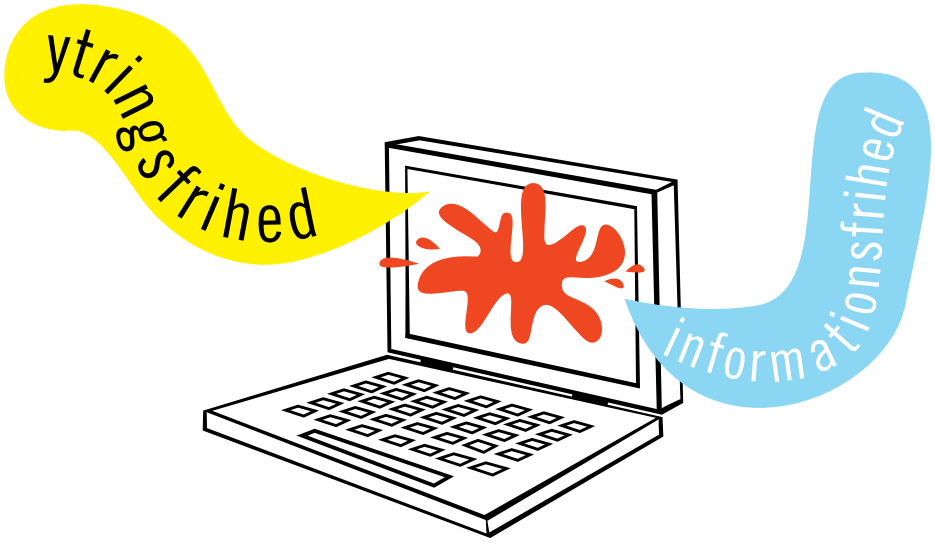
Retten til information anses ofte som et vigtigt element i ytringsfrihed. Det skyldes, at en begrænsning af menneskets adgang til informationer underminerer ytringsfrihedens formål, idet man fratager ytringerne dets potentielle modtagere. Derudover kan en begrænset adgang til informationer indskrænke menneskets mulighed for at udleve det liv, han eller hun måtte ønske.

Ligesom for ytringsfrihed er spørgsmålet om, hvorvidt begrænsninger for informationsfrihed er nødvendige eller ej, en ofte tilbagevendende diskussion – ikke mindst efter internettets udbredelse. Nogle mener, at begrænsninger er nødvendige for at kunne beskytte menneskets værdighed, sikkerhed eller privatliv. Andre mener, at retten til information bør være ubegrænset, at alt viden bør være offentligt tilgængelig, og at patenter og ophavsrettigheder bør fjernes, ellers er informationsfriheden intet værd.

FORMÅL MED ØVELSER

Dette temas øvelser skal give eleverne mulighed for at undersøge og diskutere forskellige argumenter for og imod informationsfrihed.

- Hvad betyder medierne?
- Skal der være grænser for informationsfrihed?
- Censur versus ytringsfrihed?

TEMA 6
INFORMATIONSFRIHED

ØVELSE 1 – HVAD BETYDER MEDIERNE?

Tidsforbrug: 45 minutter

Materiale: Computere, post-it-sedler

Formål: Denne opgave har til formål at udvide elevernes allerede eksisterende viden om medier i en moderne hverdag, samt lade dem reflektere over, hvor meget eller hvor lidt medierne fylder i deres egen hverdag.

Sådan gør du:

1. Del eleverne op i grupper á 3-4, og udlevér et stykke pap og post-it-sedler. De skal nu sammen brainstorme over, hvor mange medier de har kendskab til – trykte, levende eller sociale medier. På hver post-it skriver grupperne et eksempel på et medie, som de kender fra deres hverdag.

2. Når grupperne er færdige, stilles de følgende spørgsmål, som skal diskuteres, inden du samler op i plenum:
   - ***Hvilke medier er en fast del af din hverdag?***
   - ***Holder dine forældre avis – ved du hvorfor eller hvorfor ikke?***
   - ***Hvad betyder det for os, at vi har mulighed for at se nyheder, gå på nettet og læse avis?***

3. Stil derefter eleverne overfor følgende scenarier:
   - ***Den danske regering indfører en lov, der forbyder brugen af sociale medier såsom Facebook, Twitter, Instagram og så videre. Hvad ville dette betyde for din hverdag?***
   - ***Regeringen indfører også et råd, der har til formål at censurere alle trykte og levende medier. Hvilke konsekvenser mener I, at dette scenarie ville have for borgere og samfundet i al almindelighed?***

4. Lad eleverne summe over spørgsmålene i mindre grupper, og gennemgå derefter elevernes svar i plenum.

ØVELSE 2 – SKAL DER VÆRE GRÆNSER FOR INFORMATIONSFRIHED?

Tidsforbrug: 45-60 minutter

Materiale: Arbejdsark 14

Formål: Ved hjælp af øvelsen reflekterer eleverne over argumenter for - og imod fuld informationsfrihed.

De skal komme med konkrete eksempler på, hvordan informationer kan være med til at krænke andre personers rettigheder eller kan være til fare for den nationale sikkerhed.

Sådan gør du:

1. Eleverne sættes i grupper á 3-4 personer. Alle grupper får arbejdsark 14 udleveret, og spørgsmålene diskuteres.

2. Afslutningsvis, kan diskussionen tages i plenum og du kan referere tilbage til nogle af de spørgsmål, I har diskuteret i de forrige temaer.

TEMA 6
INFORMATIONSFRIHED

ØVELSE 3 – CENSUR VERSUS YTRINGSFRIHED

Tidsforbrug: 2-3 timer

Materiale: Arbejdsark 15, computere eller iPads, der er koblet op på en printer – alternativt bruges papir og blyant

Formål: Ytringsfriheden har sine begrænsninger (se evt. tema 3), idet vi ikke kan sige og skrive præcis, hvad der falder os ind, hvis det eksempelvis krænker andre – det kunne være i form af racistiske ytringer eller lignende. Pressefriheden er dermed heller ikke absolut, hvilket betyder, at pressen kan stilles til ansvar for artikler, hvis borgere heri bliver krænket, og pressen må heller ikke opfordre til had. Eleverne skal forholde sig til, hvordan de selv ville opleve det, hvis der blev indført censur i Danmark.

Eleverne skal også samle op på deres viden om ytrings-, forsamlings-, religions- og informationsfrihed.

Sådan gør du:

1. Udlevér arbejdsark 15 til eleverne.

2. Eleverne deles ud i grupper á 3 personer. De skal nu skrive et debatindlæg til en avis eller en blog. Debatindlægget skal indeholde gruppens synspunkter om grænser og udfordringer for ytringsfriheden.

3. Når grupperne har skrevet deres debatindlæg færdigt, hænges de op på en væg og udstilles i klassen. Grupperne præsenterer deres synspunkter.

4. Derefter tager du nogle stykker pap og hænger dem over udvalgte (tilfældige) debatindlæg – skriv eventuelt censur på. Bed eleverne om at sætte sig hver for sig, og opløs eventuelle grupper. Efterfølgende stiller du dem følgende spørgsmål:

   - ***Hvordan ville det påvirke jer, hvis der blev indført censur i Danmark?***
   - ***Hvordan ville det påvirke jer og dermed samfundet, hvis man fratog jer retten til at mødes og forsamles?***
   - ***Kan I huske steder i verden, hvor det ser sort ud med disse menneskerettigheder? Uddyb gerne.***

EVALUERING AF TEMAETS ØVELSER

Hver enkelt elev noterer i sin logbog.

• Redegør kort for de fire begreber: Ytringsfrihed, forsamlingsfrihed, religionsfrihed og informationsfrihed.

• Eleven beskriver i sin logbog, hvordan de fire begreber kan hænge sammen.

• Eleven forholder sig til sin egen arbejdsproces i arbejdet med ytringsfrihed.

• Hvad har været svært, hvad har undret dig, hvad har du været særlig glad for at arbejde med?

ARBEJDSARK 1
HVAD ER YTRINGSFRIHED?

TEMA 1 – HVAD ER YTRINGSFRIHED? / ØVELSE 1

**Du skal nu udfylde mindmappen med alt det,
du kommer til at tænke på, når du hører ordet ytringsfrihed.**

ARBEJDSARK 2
HVAD ER FRIHED?

TEMA 1 – HVAD ER YTRINGSFRIHED? / ØVELSE 2

Nedenstående er 5 definitioner på frihed.
Du skal nu sammen med din makker blive enige om en prioriteret rækkefølge fra 1 til 5, hvor 1 er den definition, der passer bedst til din egen forståelse.

	Frihed er evnen til at kunne udføre det, man har bestemt sig for.
	Frihed er retten til gøre, hvad man vil.
	Frihed er, når ingen bestemmer, hvad man må.
	Frihed er fraværet af begrænsninger og tvang.
	Frihed er ubegrænsede muligheder.

ARBEJDSARK 3
SÆT ORD PÅ RETTEN TIL AT YTRE SIG

TEMA 1 – HVAD ER YTRINGSFRIHED? / ØVELSE 3

ARTIKEL 19 I FN'S VERDENSERKLÆRING OM MENNESKERETTIGHEDER:

Enhver har ret til menings- og ytringsfrihed; denne ret omfatter frihed til at hævde sin opfattelse uden indblanding og til at søge, modtage og meddele oplysning og tanker ved et hvilket som helst meddelelsesmiddel og uanset landegrænser.

Du skal nu omskrive artikel 19 til dine egne ord:

ARTIKEL 19 I FN'S VERDENSERKLÆRING OM MENNESKERETTIGHEDER MED MINE ORD:

ARBEJDSARK 4
MINE BEHOV

TEMA 2 – HVORFOR YTRINGSFRIHED? / ØVELSE 1

Diskutér følgende citater og spørgsmål i grupperne.

"I WANT FREEDOM FOR THE FULL EXPRESSION OF MY PERSONALITY."

(MAHATMA GANDHI)

1. Hvordan tror du, at man skal forstå citatet?
2. Kan du forholde dig personligt til citatet?
3. Er det vigtigt for dig at ytre dig? Hvis ja, hvorfor – hvis nej, hvorfor ikke?

"A BIRD DOES NOT SING BECAUSE IT HAS AN ANSWER, IT SINGS BECAUSE IT HAS A SONG."

(LOU HOLTZ)

1. Hvordan tror du, at man skal forstå citatet?
2. Kan du forholde dig personligt til citatet?
3. Er det vigtigt for dig at ytre dig? Hvis ja, hvorfor – hvis nej, hvorfor ikke?

"EVERYBODY IS TALENTED BECAUSE EVERYBODY WHO IS HUMAN HAS SOMETHING TO EXPRESS."

(BRENDA UELAND)

1. Hvordan tror du, at man skal forstår citatet?
2. Kan du forholde dig personligt til citatet?
3. Er det vigtigt for dig at ytre dig? Hvis ja, hvorfor – hvis nej, hvorfor ikke?

ARBEJDSARK 5
MINE BEHOV

TEMA 2 – HVORFOR YTRINGSFRIHED? / ØVELSE 1

Opsummer emnet ved at diskutere følgende spørgsmål i grupperne og derefter i klassen:

1. Hvilke former for ytringsmuligheder ville du helst undvære? Og hvorfor?

2. Hvilke former for ytringsmuligheder ville du mindst undvære? Og hvorfor?

3. Tror du, at det betyder noget for et menneske ikke at have ytringsfrihed? Hvis ja, hvad? Hvis nej, hvorfor ikke?

ARBEJDSARK 6
BYTTEKORT

TEMA 2 – HVORFOR YTRINGSFRIHED? / ØVELSE 2

1.

Ytringsfrihed betyder, at vi frit kan udtrykke vores tanker, ideer, religiøse og politiske overbevisninger offentligt, uden at vi bliver forfulgt af magthaverne.

2.

Ytringsfrihed er forudsætningen for et demokrati.

3.

Ytringsfrihed er en grundlæggende menneskerettighed.

4.

Borgere kan ikke udvikle og påvirke det samfund, de lever i, hvis de lever i et land, hvor deres ytringsfrihed bliver undertrykt.

5.

Alle bør have ret til at ytre sig frit uanset køn, etnicitet, religion og så videre.

6.

Alle har ret til at ytre deres meninger og holdninger, også selvom alle andre er uenige med dem.

ARBEJDSARK 7
HVOR I VERDEN HALTER YTRINGSFRIHEDEN?

TEMA 2 – HVORFOR YTRINGSFRIHED? / ØVELSE 4

Du skal nu sammen med din gruppe undersøge, hvordan ytringsfriheden har det i andre dele af verden.

1. Gå på nettet, fx www.amnesty.dk og søg efter eksempler på lande, hvor ytringsfriheden ikke er ligesom herhjemme.

2. Hvis I vil udfordre jeres engelske, kan I også gå ind på www.amnesty.org og søge på lande eller på "freedom of expression" (ytringsfrihed) og se, hvad der kommer op af artikler.

3. Vælg et land der har problemer med ytringsfrihed og find fakta, eksempelvis hvad der halter i forhold til ytringsfriheden.

4. Uddyb problemstillingen i det valgte eksempel. Hvad drejer sagen sig om, og hvorfor har I valgt netop dette eksempel? Er der tale om krænkelser af ytringsfriheden?

5. Tror I, at dette ville kunne finde sted i Danmark? Begrund jeres svar.

ARBEJDSARK 8
HVOR GÅR GRÆNSEN?

TEMA 3 – GRÆNSER FOR YTRINGSFRIHED / ØVELSE 4

HVOR GÅR GRÆNSEN?

SAG 1	En nynazistisk lokalradio starter op. Radiokanalens formål er at kritisere jøder og indvandreres tilstedeværelse i Danmark.
SAG 2	En demonstration finder sted foran Christiansborg, hvor det danske flag bliver brændt og trampet på af nogle af demonstranterne.
SAG 3	En hemmelig dansk gruppe lancerer en hjemmeside, der publicerer klassificerede og lækkede dokumenter fra både organisationer og statsmagter. Organisationen holder sig anonym.
SAG 4	En tidligere dansk efterretningsagent går til offentligheden med fortrolige dokumenter fra Forsvarets Efterretningstjeneste, da han er uenig med Forsvarets måde at informere landets befolkning på.
SAG 5	Der er på ny lavet tegninger af profeten Muhammed, der er blevet udstillet som en terrorist. Tegninger er blevet hængt op på en offentlig grund over for en moské.
SAG 6	En religiøs organisation bruger tid og penge på at gå på gaden for at opmuntre folk til ikke at stemme ved næste valg.

ARBEJDSARK 9
HVOR GÅR GRÆNSEN?

TEMA 3 – GRÆNSER FOR YTRINGSFRIHED / ØVELSE 4

SAG 1 SAG 2 SAG 3 SAG 4 SAG 5 SAG 6

Redegør for sagen og identificér handlingen: Hvem udfører handlingen, og hvem påvirkes af handlingen?

Diskuter hvad sagen har med ytringsfrihed at gøre?

Hvilke konsekvenser kan handlingen have på de personer, der bliver fornærmet eller krænket?

Diskutér, hvem der skal forfordeles: De grupper eller organisationer, der bruger deres ret til at ytre sig, eller bør hensynet til de personer, der kan blive krænket, veje tungere?

Hvornår og hvordan mener I, at man kan skelne mellem, hvad der er kontroversielt eller fornærmende, og hvad der er farligt?

ARBEJDSARK 10

HVAD ER FORSAMLINGSFRIHED? HVORFOR FORSAMLINGSFRIHED?

TEMA 4 – FORSAMLINGSFRIHED / ØVELSE 1 & 2

GRUNDLOVEN PARAGRAF 79:

Borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at samle sig ubevæbnede.

Offentlige forsamlinger har politiet ret til at overvære.

Forsamlinger under åben himmel kan forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred.

FN'S VERDENSERKLÆRING OM MENNESKERETTIGHEDER, ARTIKEL 20:

1. Alle har ret til under fredelige former frit at forsamles og danne foreninger.

2. Ingen kan tvinges til at være medlem af en forening.

FN'S INTERNATIONALE KONVENTION OM BORGERLIGE OG POLITISKE RETTIGHEDER ARTIKEL 21:

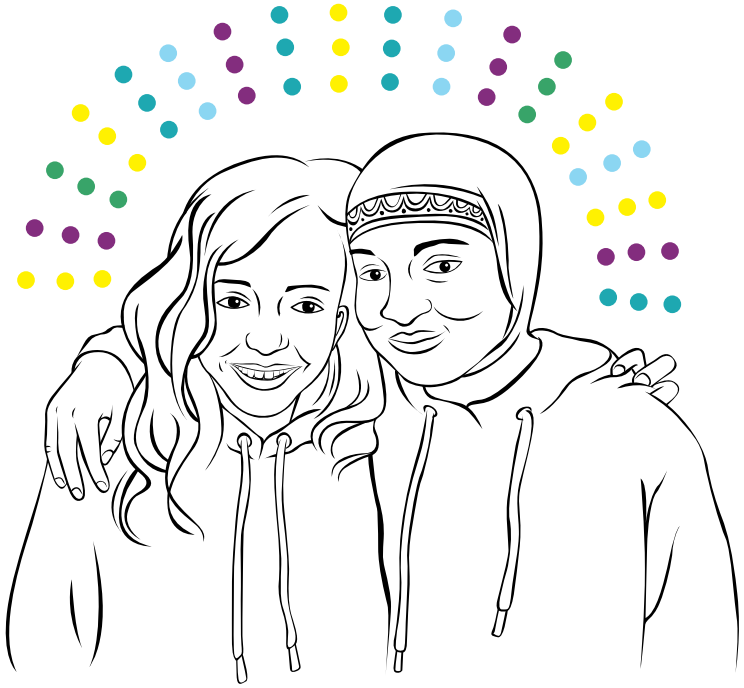
Retten til at deltage i fredelige forsamlinger skal anerkendes. Udøvelsen af denne ret må ikke underkastes andre begrænsninger end sådanne, som fastsættes i overensstemmelse med loven og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til statens – og den offentlige sikkerhed eller den offentlige orden, beskyttelsen af den offentlige sundhed eller sædelighed eller beskyttelsen af andres rettigheder og friheder.

ARBEJDSARK 11
HVAD ER RELIGIONSFRIHED?

TEMA 5 – RELIGIONSFRIHED / ØVELSE 1

ARTIKEL 18: VERDENSERKLÆRING OM MENNESKERETTIGHEDER

Enhver har ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed; denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give udtryk for sin religion eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter.

ARBEJDSARK 12
ANALYSE AF EN SPECIFIK SAG

TEMA 5 – RELIGIONSFRIHED / ØVELSE 2

Sag	Hvem har ret til hvad?
Sag 1. En kristen fagforening fyrer en kvinde, fordi hun ikke går til gudstjeneste eller deltager i morgenbøn på arbejdspladsen.	Har den kristne fagforening ret til at fyre personen, som ikke er religiøs?
Sag 2. En stewardesse og en sygeplejerske ønsker at bære kors på arbejdspladsen, men har fået afslag af deres arbejdsgivere.	Har stewardessen og sygeplejersken ret til at bære kors på arbejdet?
Sag 3. En offentligt ansat nægter at registrere homoseksuelle ægteskaber og yde ægteskabsrådgivning, da dette strider mod den ansattes religion. Dette resulterer i en fyring af den ansatte.	Har den offentlige ansatte ret til at nægte at behandle homoseksuelle på lige fod med andre på sit arbejde?
Sag 4. En dansk avis udgiver karikaturtegninger af profeten Muhammed. Mange herboende muslimer samt muslimer i andre dele af verden føler sig krænkede og ønsker, at avisen straffes.	Har avisen ret til at udgive karikaturtegninger af profeten?
Sag 5: En muslimsk gymnasielærer nægter at give hånd til kvindelige elever af principielle årsager med henvisning til sin religion.	Har gymnasielæreren ret til at nægte at give hånd til kvindelige elever?

ARBEJDSARK 13
RELIGIONSFRIHED ELLER KVINDERS RETTIGHEDER?

TEMA 5 – RELIGIONSFRIHED / ØVELSE 3

Som det første land i Europa vedtager den tidligere franske præsident, Nicolas Sarkozy, i 2011 et forbud mod, at kvinders ansigt er skjult i det offentlige rum.

Sagen:
En ung kvindelig jurist i Frankrig klager til den Europæiske Menneskerettighedsdomstol over, at hendes ansigt ikke må være tildækket i det offentlige rum.
Kvinden var helt indforstået med at tage den såkaldte "niqab" af, hvis dette krævedes, og hvis hun skulle identificeres.

Spørgsmål til diskussion:

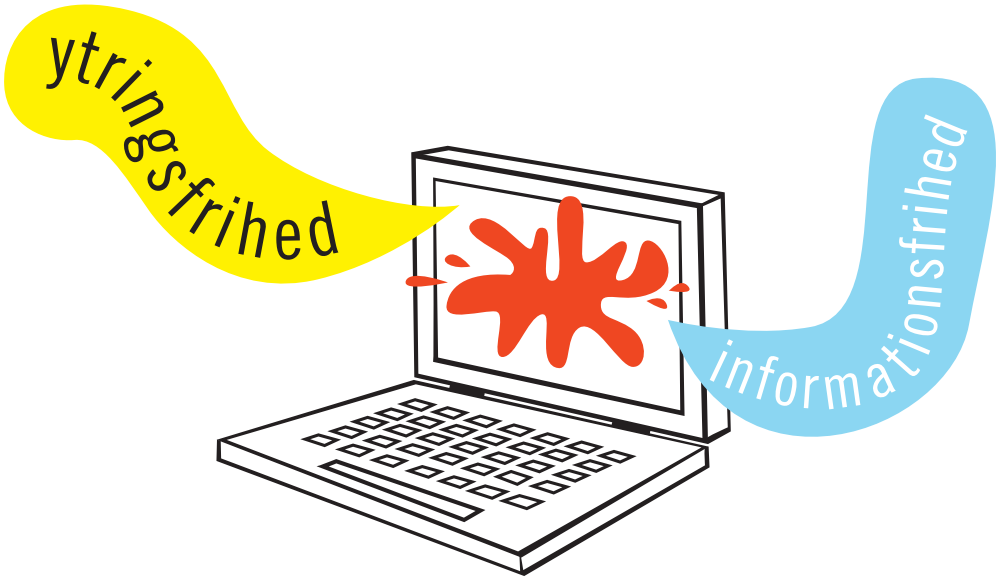
1. Hvorfor tror du, at kvinden gerne ville være fuldt tildækket i det offentlige rum?
2. Hvorfor tror du, at Frankrig har forbudt en fuld tildækning af ansigtet i det offentlige rum?
3. Hvilken afgørelse tror du, at den Europæiske Menneskerettighedsdomstol kom frem til?
4. Synes du, at det er i orden at forbyde, at kvinder er fuldt tildækket i det offentlige rum? Hvis ja, hvorfor – hvis nej, hvorfor ikke?
5. Synes du, at det er i orden, at forbuddet mod at tildække hele ansigtet gælder nogle gange, eksempelvis ved paskontrol og lignende?

Frankrig har også indført et andet forbud, der forbyder tørklæder/hijab i nogle offentlige rum, såsom skoler og arbejdspladser.

7. Hvad synes du om dette forbud?
8. Krænker det kvindens ret til religionsfrihed? Hvad med hendes ytringsfrihed?
9. Beskytter forbuddet mod brugen af tørklæder/hijab i nogle offentlige rum kvinders rettigheder?

ARBEJDSARK 14
SKAL DER VÆRE GRÆNSER FOR INFORMATIONSFRIHED?

TEMA 6 – INFORMATIONSFRIHED / ØVELSE 2

1. Bør alle have ret til at lægge alt på internettet?
   Hvis ja, hvorfor – hvis nej, hvorfor ikke?

2. Bør alle have fuld adgang til alle informationer, der ligger på internettet?

3. Hvor kan I forestille jer, at der er restriktioner eller begrænsninger – og hvorfor?

4. Bør mindre børn have adgang til alle oplysninger på internettet? Eller må de se alle typer af film? Hvis ja, hvorfor – hvis nej, hvorfor ikke?

5. Hvad kan og bør forældre gøre for at beskytte deres børn mod adgang til alle informationer på internettet?

6. Hvad kan samfundet gøre for at beskytte børn mod blandt andet voldsomme film og billeder, og ved i hvem der gør det eksempelvis i Danmark?

7. Ytrings- eller informationsfriheden er nogle gange begrænset, hvis den krænker andre personers rettigheder, skader den nationale sikkerhed, offentlige orden, offentlige sundhed eller offentlige moral. Find på mindst to eksempler, hvor ytrings- eller informationsfriheden har haft negative konsekvenser. Det kan være eksempler, I kan have hørt om fra venner, familie, bekendte, fjernsyn eller lignende.

ARBEJDSARK 15
CENSUR VERSUS YTRINGSFRIHED

TEMA 6 – INFORMATIONSFRIHED / ØVELSE 3

Nu skal jeres meninger høres!
Sammen med din gruppe skal du skrive et debatindlæg til en avis eller blog.
Debatindlægget skal indeholde gruppens synspunkter om grænser for ytringsfriheden.
I kan overveje at komme ind på følgende spørgsmål:

1. Gælder ytringsfriheden for alle?
2. Er der grupper i befolkningen, der skal tages særlige hensyn til?
3. Er det acceptabelt, at nogen har tavshedspligt?
4. Bør nogle emner censureres?
5. Hvilke udfordringer har følgende rettigheder: Ytrings-, forsamlings-, religions- og informationsfrihed i dagens Danmark?
6. Hvem sætter grænsen for ytringsfriheden?
7. Bør vi have begrænset eller absolut ytringsfrihed i Danmark?

Inden i går i gang med at skrive, anbefales det at lave en brainstorm, således at I kommer bedst rundt om emnet.

Debatindlægget skal fylde mindst 1 normalside, skriftstørrelse 12.

YDERLIGERE MATERIALE

FN ERKLÆRINGER OG KONVENTIONER, DER ER SÆRLIG RELEVANTE I FORHOLD TIL DETTE HÆFTE

På engelsk:
The Universal Declaration of Human Rights, 1948
www.un.org/en/documents/udhr/

International Covenant on Civil and Political Rights, 1966
www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx

Convention on the Rights of the Child, 1989
www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx

European Convention on Human Rights, 1950
www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

Erklæringer og konventioner oversat til dansk:
FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne,1948
https://amnesty.dk/om-amnesty/fns-verdenserklaering-om-menneskerettigheder

*International konvention om borgerlige og politiske rettig*heder, 1966
https://amnesty.dk/om-amnesty/borgerlige-og-politiske-rettigheder

DANSK LOVGIVNING

Straffeloven er tilgængelig på:
www.foxylex.dk/straffeloven
Grundloven er tilgængelig på:
www.foxylex.dk/grundloven

AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty Internationals internationale hjemmeside:
www.amnesty.org

Amnesty Internationals danske hjemmeside:
www.amnesty.dk
Samling af Amnesty Internationals nyheder vedrørende ytringsfrihed: https://amnesty.dk/emner/frihed

Amnesty Internationals danske skolesite med kurser om interaktiv undervisning i menneskerettigheder, undervisningsmaterialer til gratis download, skoleservice mv. www.amnesty.dk/undervisning

Amnesty International: *'Gør jeres skole menneskerettig-hedsvenlig- En guide til hvordan I fokuserer på menneskerettighederne på jeres skole'. 2011 http://amnesty.dk/undervisning/bestil-undervisningsmaterialer/goer-jeres-skole-menneskerettighedsvenlig*

FILM

Internettets Vidunderdreng
Brian Knappenberg. Amerikansk dokumentar fra 2014, 97 minutter
En dokumentar som handler om internetpioneren Aaron Swartz og hans politiske kamp. Filmen stiller skarpt på spørgsmålet om retten til information, da Aaron bliver anklaget for hacking, efter at have downloadet millioner af videnskabelige artikler.

Den bevægede jord
Lars Becker-Larsen. Dansk dokumentar fra 2009, 52 minutter
Denne undervisningsfilm handler om hvordan videnskabshistorien udfordrede den kristne verdensorden. Det er de banebrydende ideer fra renæssancen, der var kontroversielle, og aktørerne blev oftest straffet. Den kan findes på filmcentralen.

Putins kys
Lise Birk Pedersen. Dansk dokumentar fra 2012, 82 minutter
Denne dramatiske dokumentar sætter fokus på ytrings- og forsamlingsfrihed i nutidens Rusland gennem de to hovedpersoner, der repræsenterer to modpoler: den kritiske journalisme og ungdomspartiet Nashi. Den findes på filmcentralen.

INTERAKTIVT FORLØB PÅ MUSEUM

Frederiksbergmuseerne, Storm P. Museet, Bakkehusmuseet og Revymuseet har et digitalt undervisningsforløb til gymnasiet og folkeskolens ældste klasser om ytringsfrihed og censur. Museerne dækker historisk tilsammen godt 300 år, og de belyser på hvert deres område, hvordan ytringsfriheden på forskellige måder er blevet diskuteret eller begrænset i udvalgte perioder af den danske historie.

Se lærervejledning og kildemateriale på http://www.hvorgaargraensen.dk/index.html

AMNESTY UNDERVISNING

AMNESTY INTERNATIONAL

Gammeltorv 8, 5. sal
1457 København K
Danmark

T: 33 45 65 65
F: 33 45 65 66

www.amnesty.dk
amnesty@amnesty.dk